

Euroopa Liidu roheleppe alane
nõupidamine EV
Keskkonnaministeeriumis
31.01.2020

**Rohemajanduse
edu sõltub eeskätt
maakasutusest
mitte niivõrd
fossiilsete kütuste
asendamisest**

Ülo Mander

Tartu Ülikooli professor
ulo.mander@ut.ee

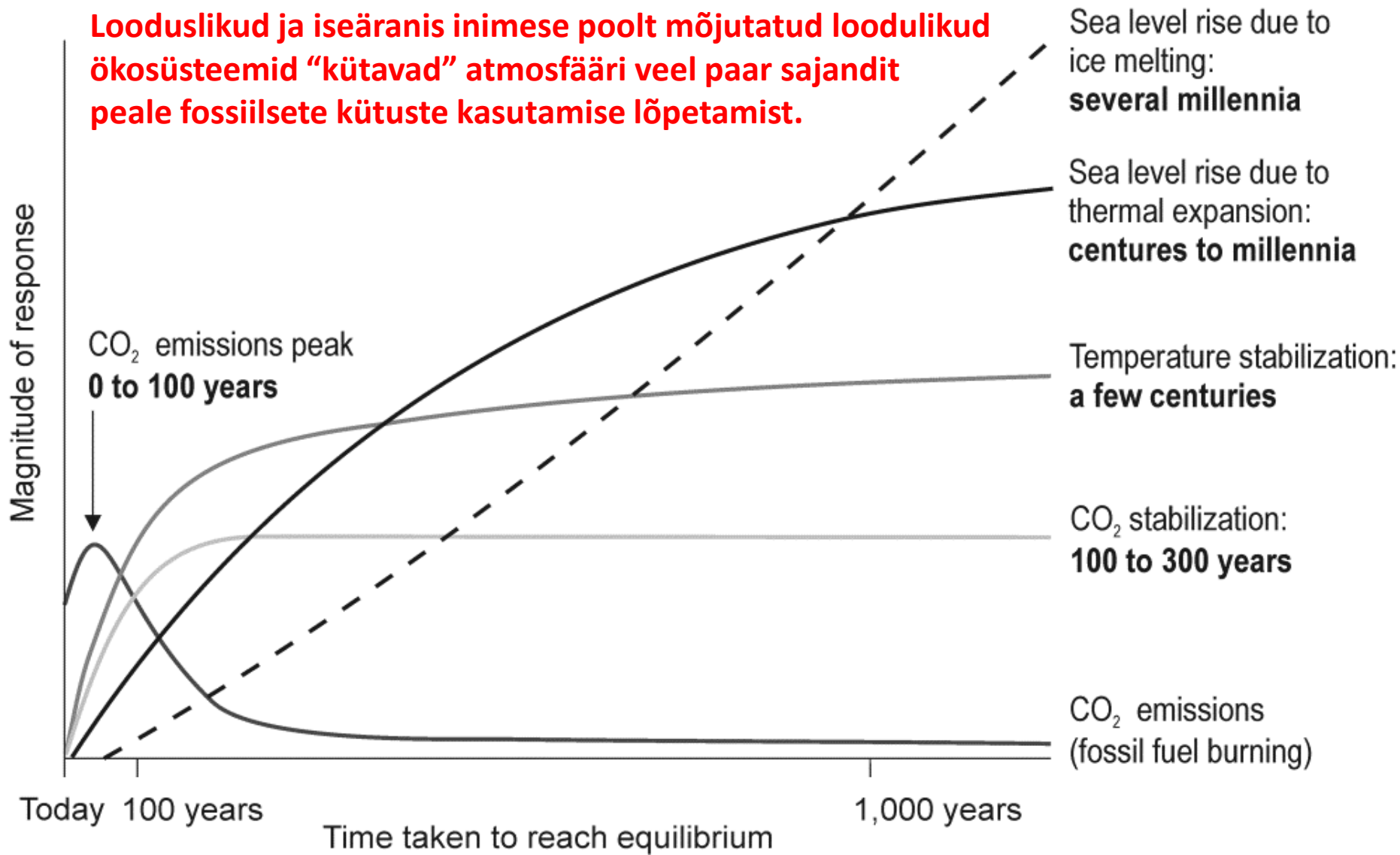
Põhiteesid

- EL rohelepe peamiselt orienteeritud fossiilsete kütuste asendamisele
- Sellest ei piisa Pariisi kokkulepete täitmiseks
- Globaalselt on peamine tegur maakasutus, mis kätkeb mullas ja taimkattes talletunud süsinikku; selle sisalduse ja vastavate kasvuhoonegaaside voogude varieeruvus ületab fossiilkütuste mõju
- EL arvestab seni valdavalt maakasutuse muutusi, mitte maakasutust ennast
- Lisandub metaani (CH_4) ja diämmastikoksiidi e. naerugaasi (N_2O) kasvav mõju
- CH_4 ja N_2O kohta, mille kiirguslik toime atmosfäärile on vastavalt 28 ja 296 korda suurem kui samal kogusel CO_2 -l, teame globaalses ulatuses veel vähe
- Eesti peaks lisaks fossiilsete kütuste asendamisele, mis on seatud peamiseks eesmärgiks, pöörama enam tähelepanu maakasutusele
- Seejuures ei ole traditsiooniliste kütuste kasutamise järsk muutmine tark tegu, sest see ei oma Euroopa, ega kaugeltki globaalses ulatuses efekti nn kliima neutraalsusele.
- Arvestades kliima soojenemise paratamatust lähima 100-200 aasta jooksul, peaksime peamise tähelepanu pöörama sotsiaal-majandusliku süsteemi kohanemisele

Peale fossiilsete kütuste põletamise lõpetamist jätkavad CO₂ sisaldus atmosfääris, õhutemperatuur ja mereveetase tõusmist

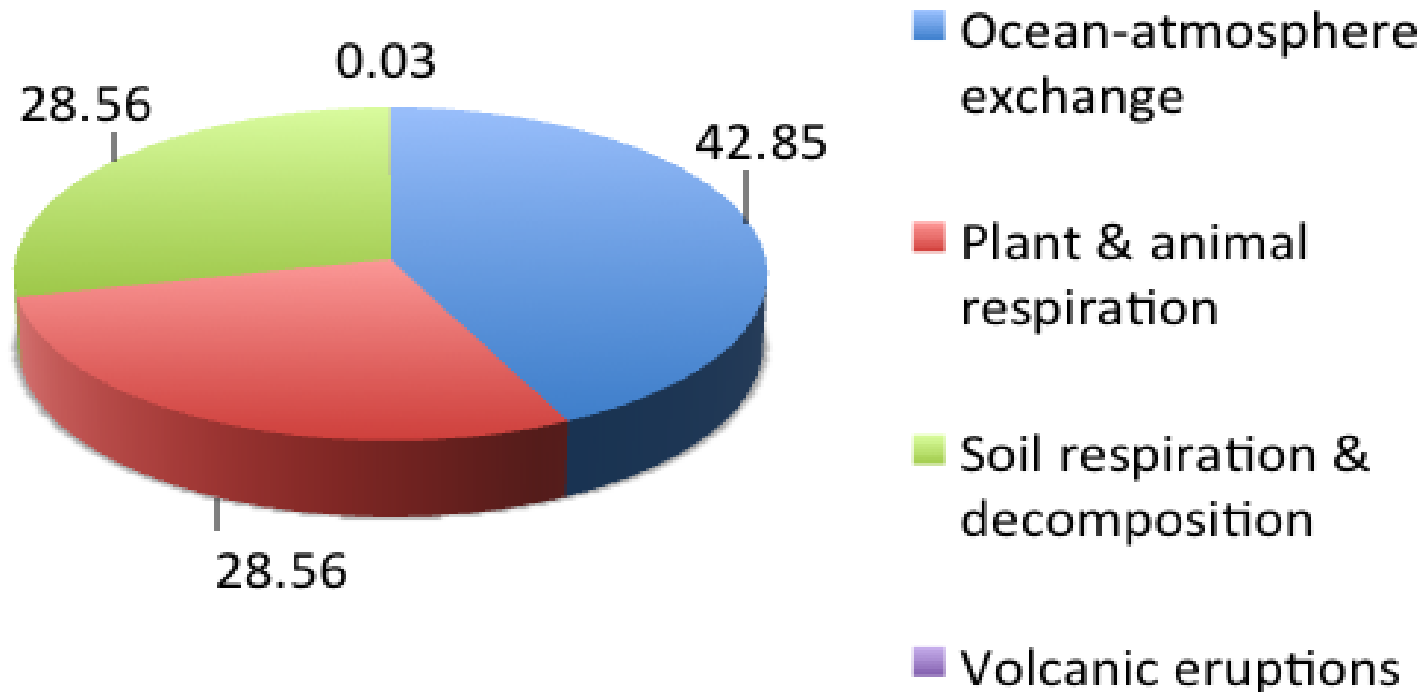
IPCC 2001 Climate Change Report

Looduslikud ja iseäranis inimese poolt mõjutatud looduslikud ökosüsteemid "kütavad" atmosfääri veel paar sajandit peale fossiilsete kütuste kasutamise lõpetamist.

CO₂ looduslikud allikad

CO₂ emission from natural sources makes up about 95.8% of the total annual average emissions of 219,545 Tg CO₂-C yr⁻¹. Annual CO₂ emissions from fossil fuel combustion and cement production were 8,183 and annual net CO₂ emissions from anthropogenic land-use change about 1,090 Tg CO₂-C yr⁻¹ averaged over the period 2002–2011 . IPCC Climate Change Reports 2007, 2013

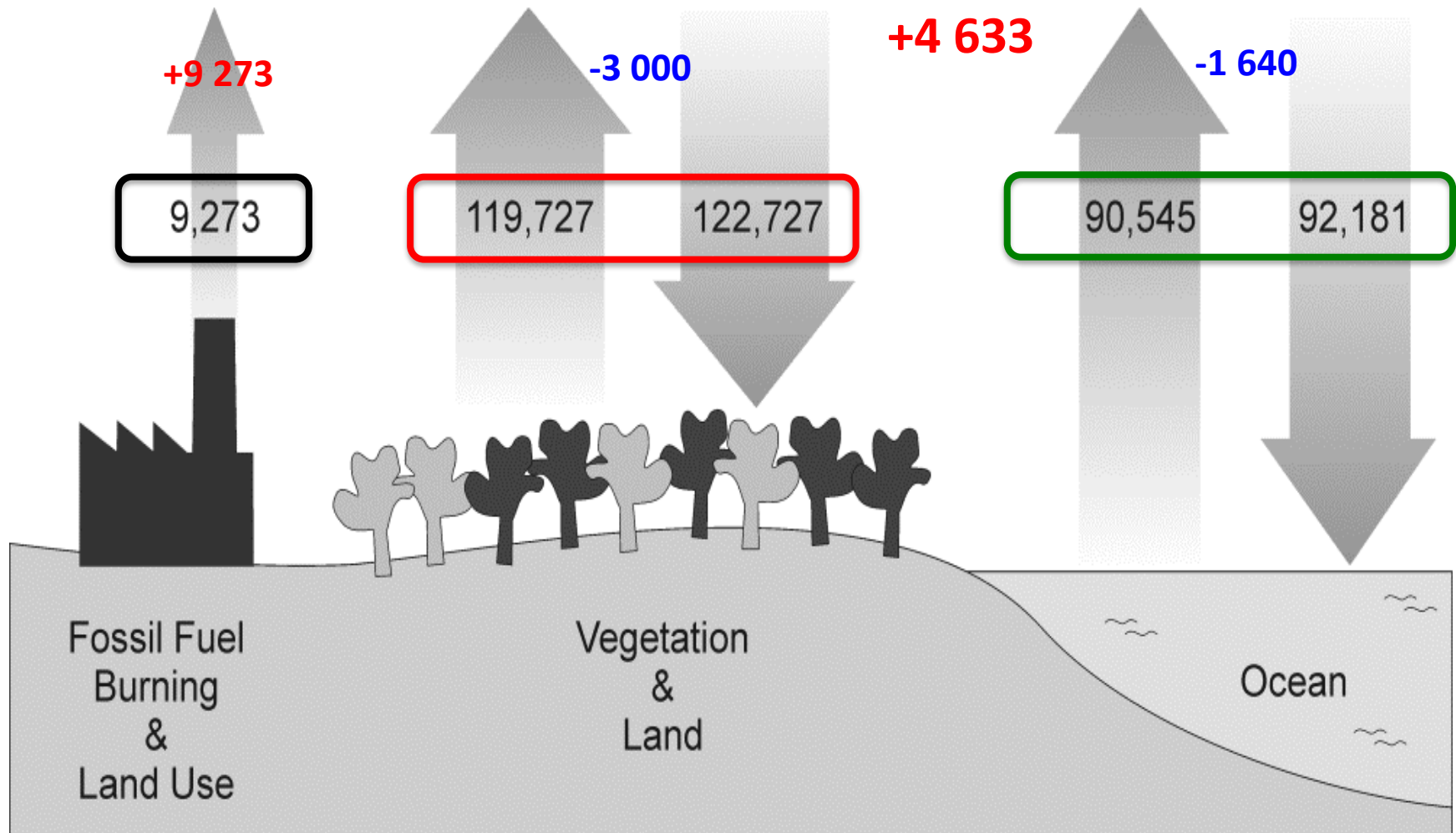

Kogumaht 220 Pg CO₂-C yr⁻¹ (95,8 % koguvoost)

CO₂ aastakeskmised inimtekkelised (fossiilse kütuse põletamine, maakasutuse muutused), inimõjuga looduslikud (maismaa) ning looduslikud (ookean) vood (Tg CO₂-C yr⁻¹)

Based on the IPCC 2007 Climate Change Report updated on the basis of the IPCC 2013

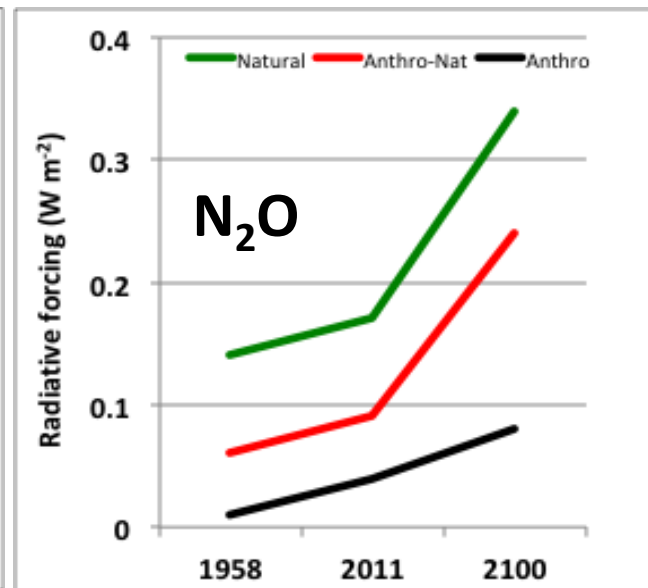
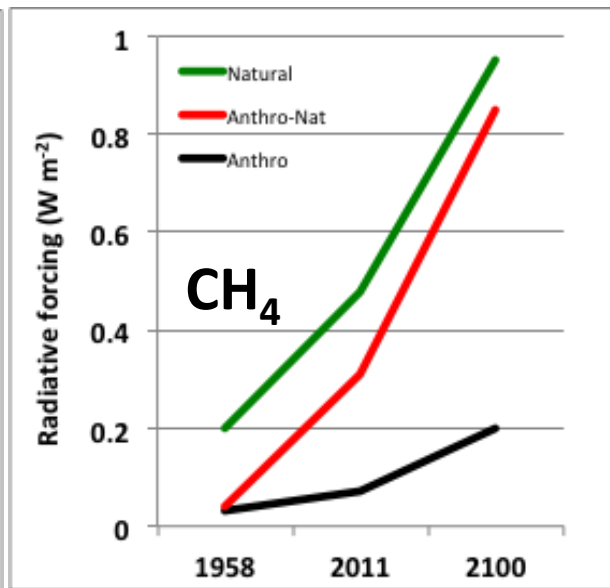
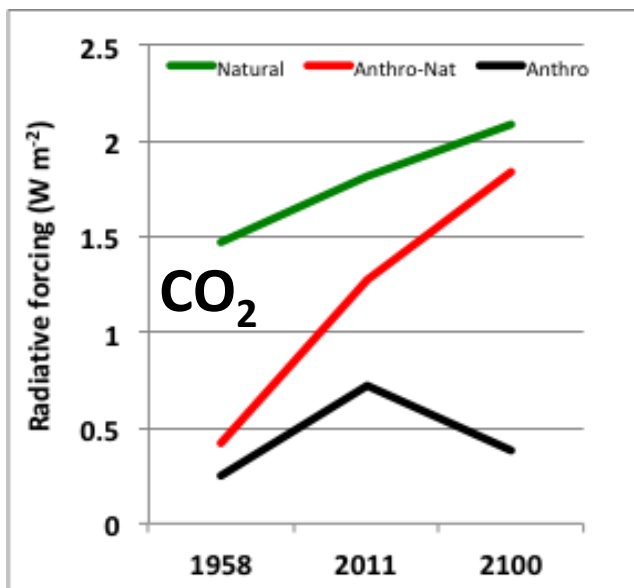
Otsesed inimtekkelised vood kokku vaid 4.2 % CO₂ koguvoost

Hinnanguline CO₂, CH₄ ja N₂O globaalsete voogude jaotus otseselt inimtekkeliste (Anthro), kaudselt inimese poolt mõjutatud looduslike (Anthro-Nat) ning olulise inimmõjuta looduslike (Natural) allikate vahel

Graafik on esitatud vastavate gaaside kiirgusliku toime alusel. 2011.a. andmed pärinevad IPCC 2013 aruandest (Myhre et al 2013), 1958.a CO₂ andmed on võetud Mauna Loa observatooriumi nn Keeling'i kõver järgi, CH₄ ja N₂O andmed on arvutatud proportsionaalselt CO₂ sisalduse tõusuga atmosfääris. 2011.a andmed on ekstrapoleeritud, arvestades fossiilsete kütuste kasutamise vähenemist, kuid inimmõju suurenemist looduslikel aladel, eeskätt CH₄ vabanemist igikeltsaaladel ning metaanijää sulamist ookeanide mandrilaval, samuti N₂O suurenemist väetamise suurenemise mõjul

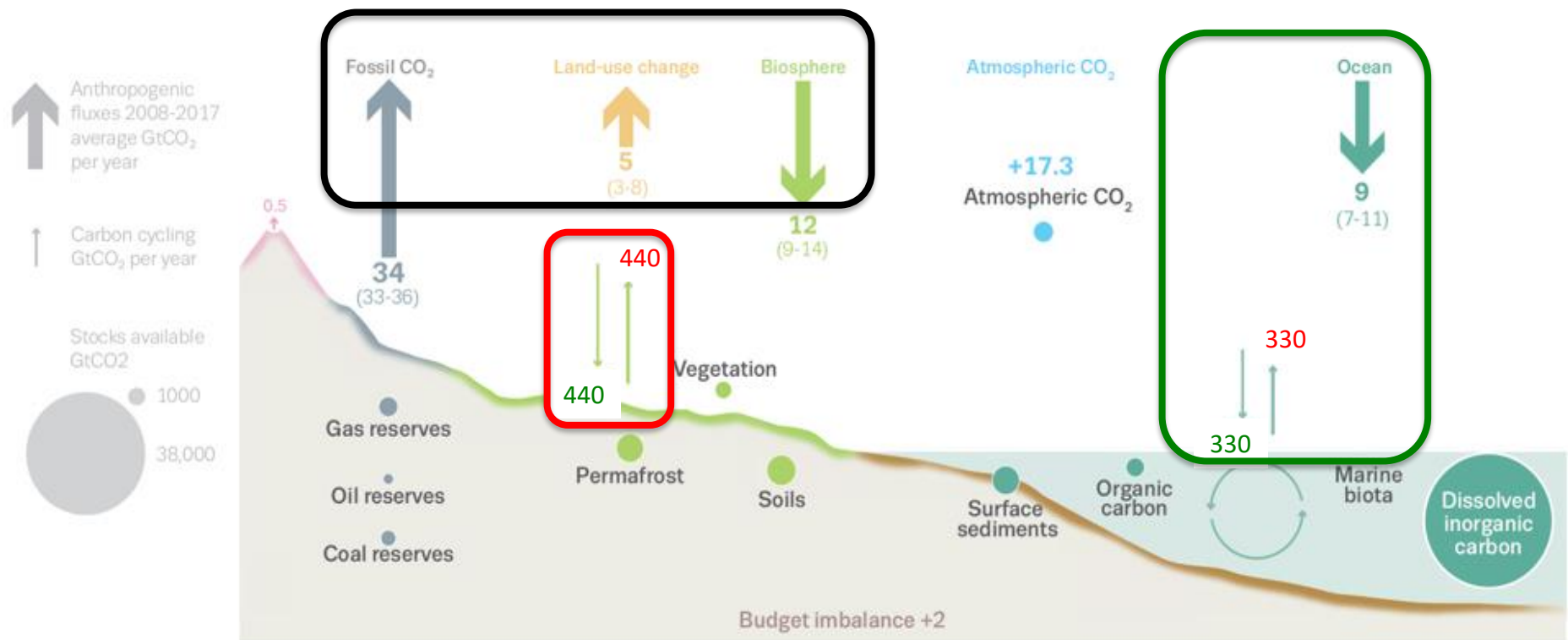

Anthro – fossiilsed kütused, maakasutuse muutus (põllu-ja metsamajandus); Anthro-natural – igikeltsa ja metaanijää sulamine, tuli asustatud aladel jt, Natural – ookean, inimtühjad metsaalad parasvöötmes

Globaalse süsinikubilansi inimõju perioodil 2008–2017 (GtCO₂ a⁻¹)

Eeldus: looduslikud ning inimõjuga looduslikud allikad on tasakaalus!

Mullas ja taimkattes talletunud C on peamine allikas, mille sisalduse muutus mõjutab CO₂ emissioone ning seega ka kliima soojenemist

Anthro

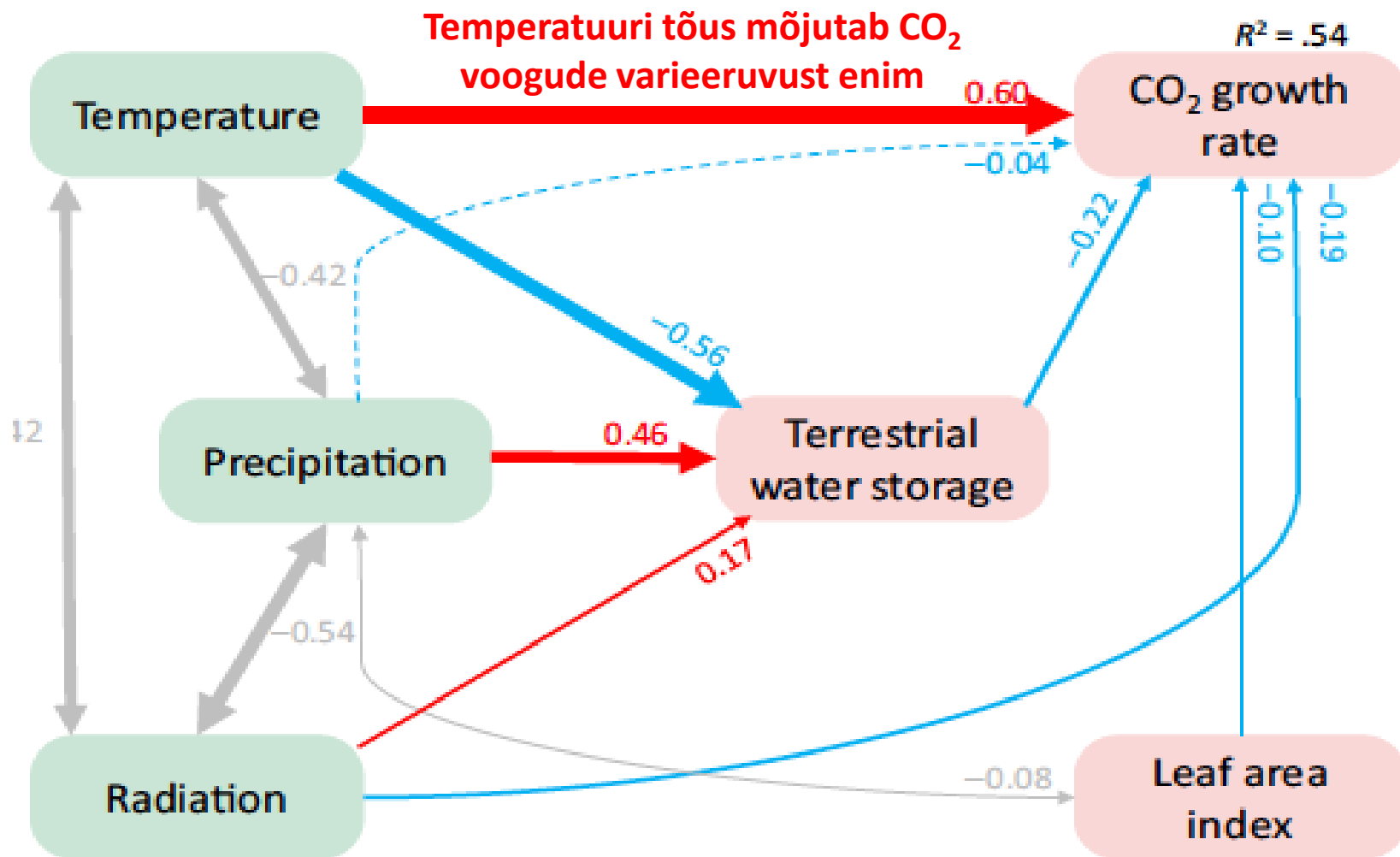

Anthro-Natural

Natural

The structure equation model (SEM) on the relationship between direct and indirect effects on interannual variation (IAV) of CO₂ growth rate during 1980–2016. Blue arrows indicate negative relationships while red arrows indicate positive relationships. Single-headed solid arrows indicate significant relationship ($p < .05$) with the arrow thickness proportional to the strength of the relationship (standardized coefficient shown besides the arrow). Double-headed gray arrows indicate covariations between variables.

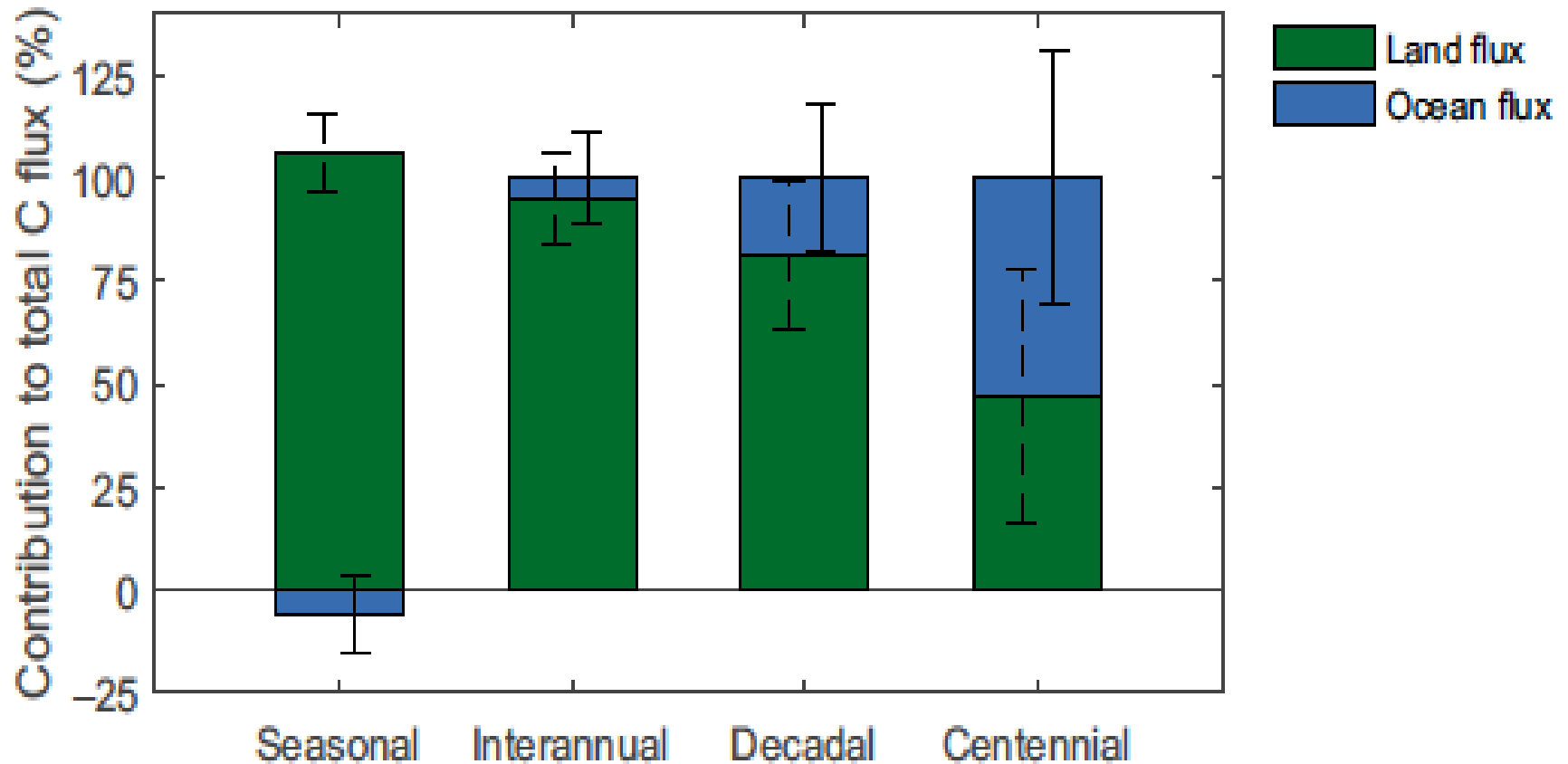

$\chi^2/df = 1.3, p = .26, AGFI = 0.97, RMSEA = 0.03$

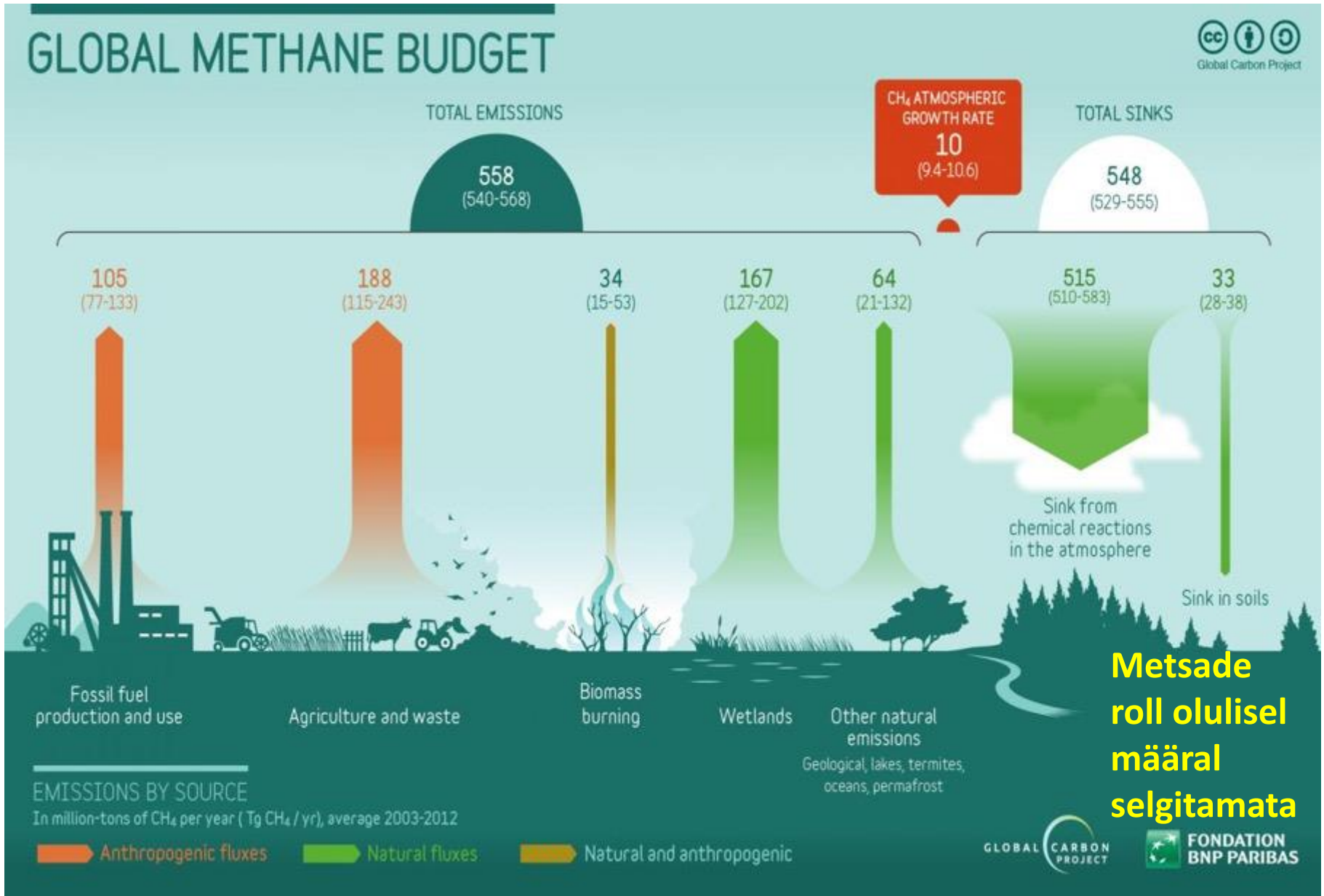
Maismaa ja ookeani panus globaalsesse süsinikuvoogu sesoonses, aastatevahelises, kümneaastases ja sajandi perspektiivis

Ookean on kaotamas oma senist süsiniku sidumise võimet, põhjustatuna veetemperatuuri tõusust ja ookeani hapestumisest (CO₂ neeldumine vees + metaanjää sulamine mandrilaval)

Globaalne CH₄ bilanss

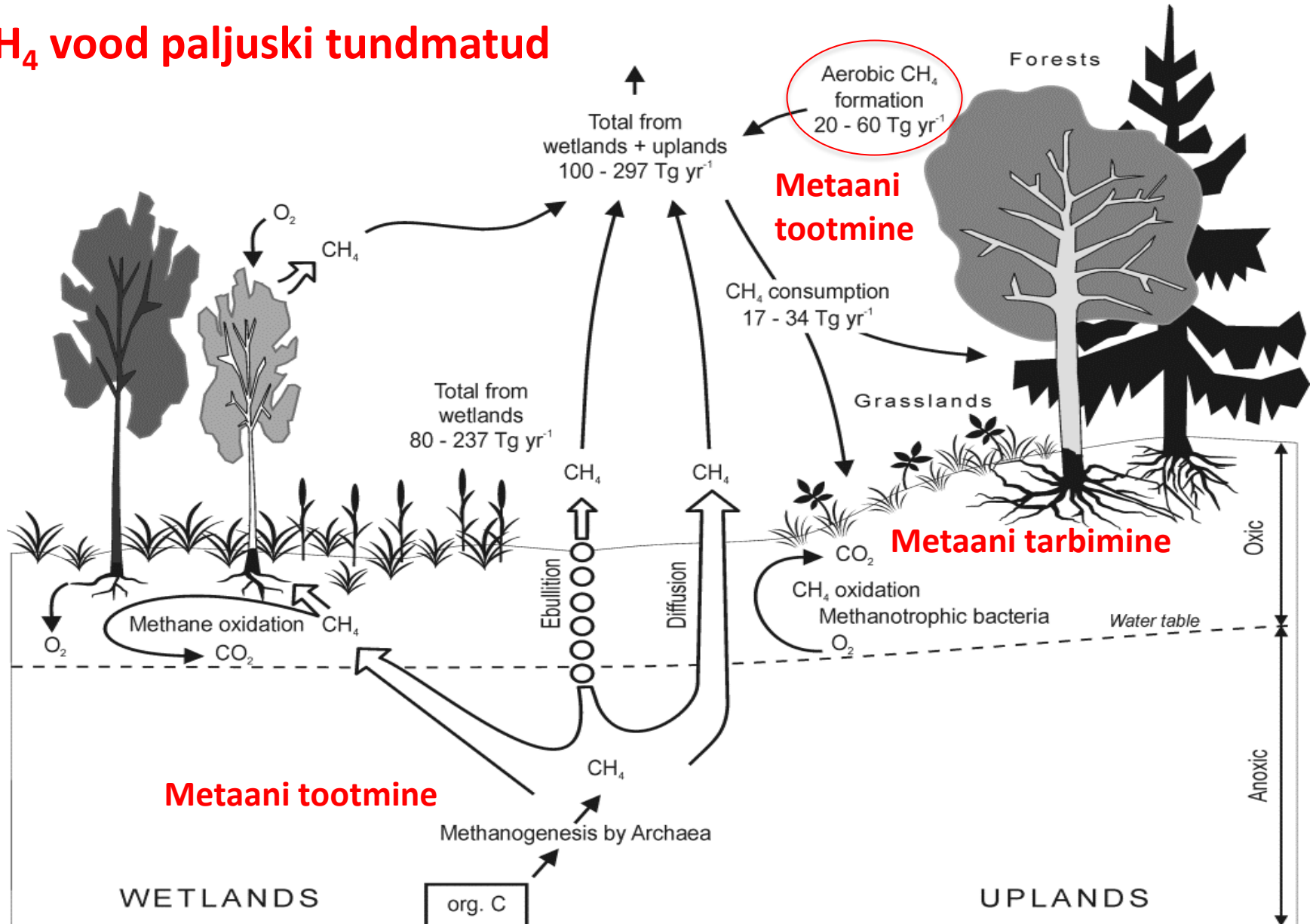
Saunois et al 2019 *ESSD*

Metaani emissioon ja tarbimine (oksüdeerumine) märgalades ja kuivadel muldadel

Allikas: U.S. EPA 2010. Methane and nitrous oxide emissions from natural sources, EPA 430-R-10-001

CH₄ vood paljuski tundmatud

Maakera metsad emiteerivad potentsiaalselt 98,9 Tg CH₄ a⁻¹ (ca 18 % CH₄ koguemissioonist), seejuures lõviosa lendub troopikast

LETTERS

Methane emissions from terrestrial plants under aerobic conditions

Frank Keppler¹, John T. G. Hamilton², Marc Braß^{1,3} & Thomas Röckmann^{1,3}

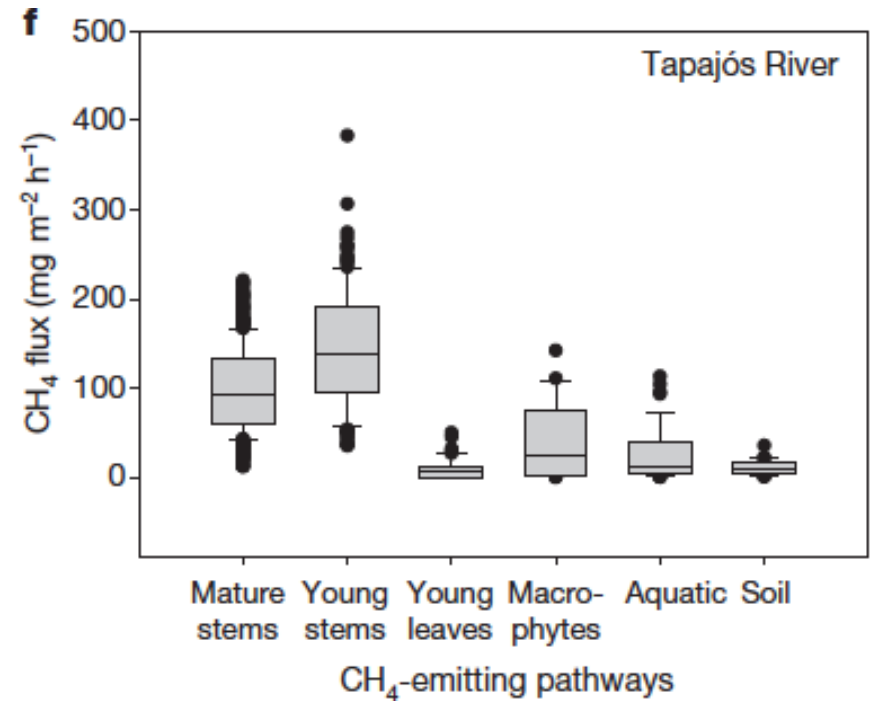
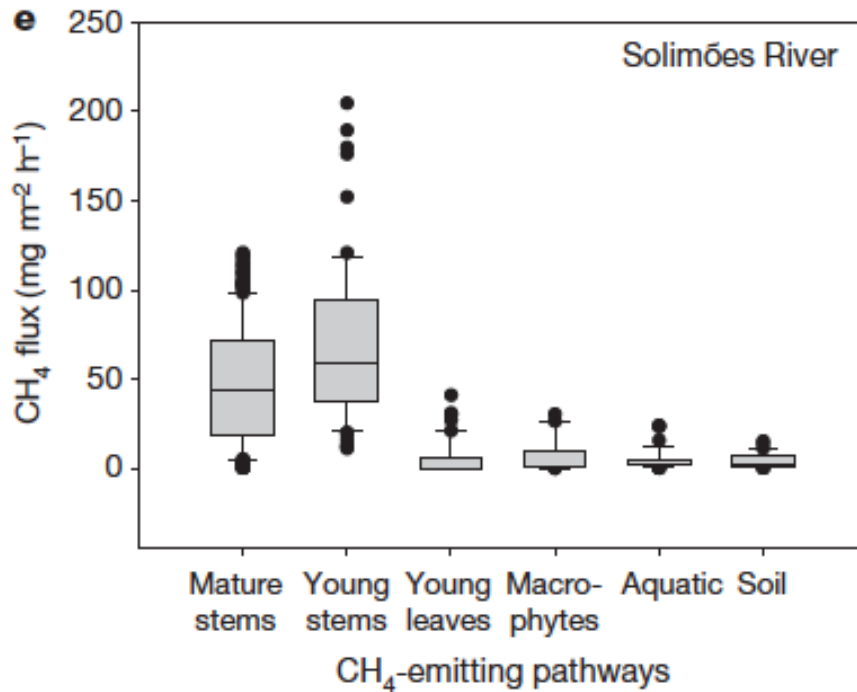
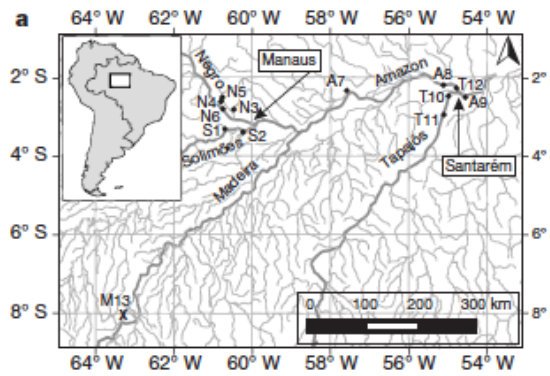
Estimated annual global emissions of CH₄ by living plants in forests

Keppler et al 2008 *Nature*

Region	Annual CH ₄ emission (Tg yr ⁻¹)	
	Mean	Range
Tropical forests	78.2	33.2 - 123
Temperate forests	17.7	7.1 - 28.4
Boreal forests	3	1.1 - 4.1

CH₄ emissioon Amasoonase madaliku metsades

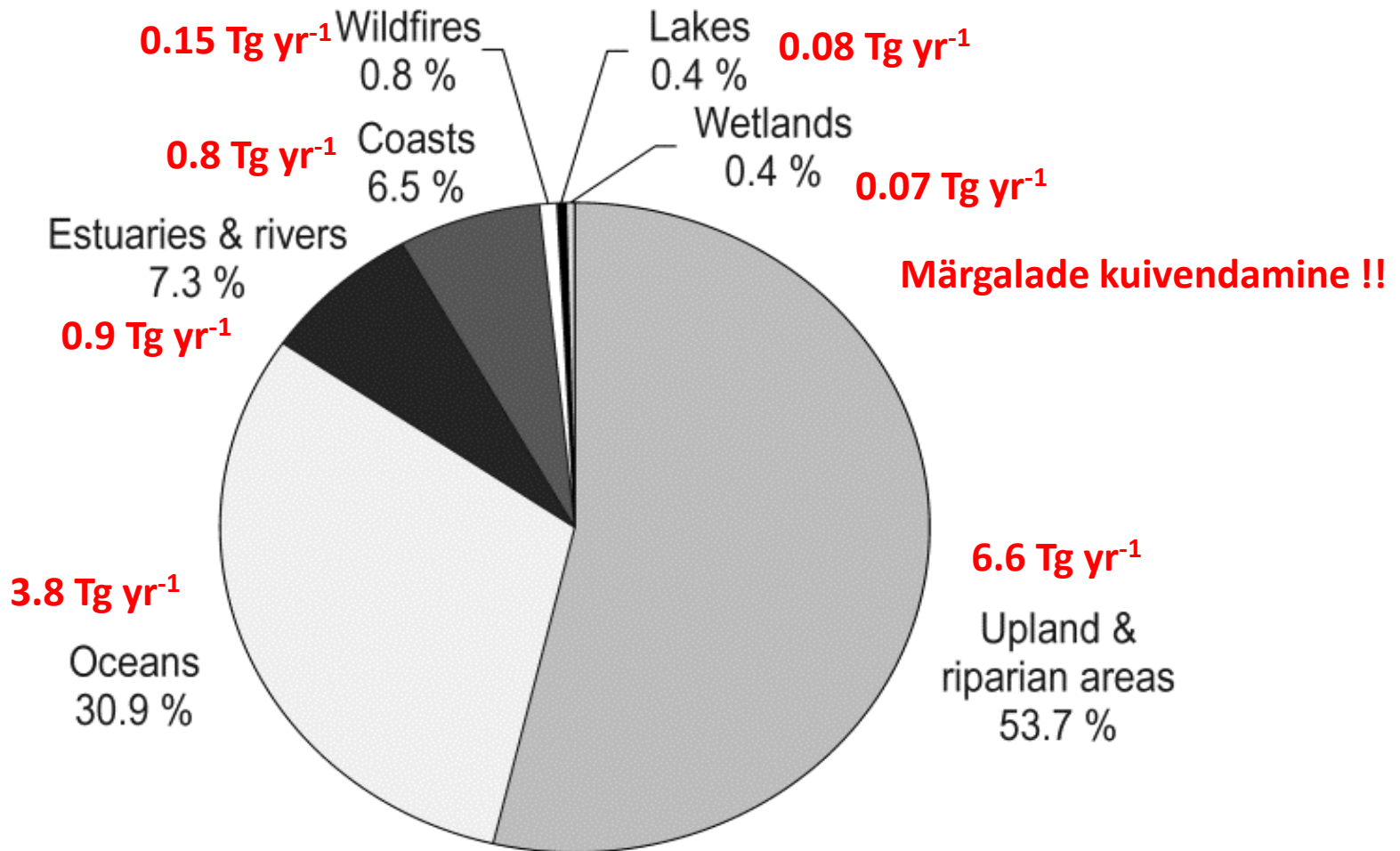
- Amasoonase madalikul 200 korda kõrgem CH₄ lendumine puutüvedest, võrreldes parasvöötme metsadega
- Puutüved emiteerivad ca 50% ökosüsteemi CH₄ koguemissionist
- Amasoonase metsade puutüvedest emissiooni arvestamine tähendab, et kuni 1/3 globaalsest CH₄-st koguemissionist pärineb sellelt alalt.

Naerugaasi looduslikud allikad

(hetkehinnang)

Allikas: U.S. EPA 2010. Methane and nitrous oxide emissions from natural sources, EPA 430-R-10-001

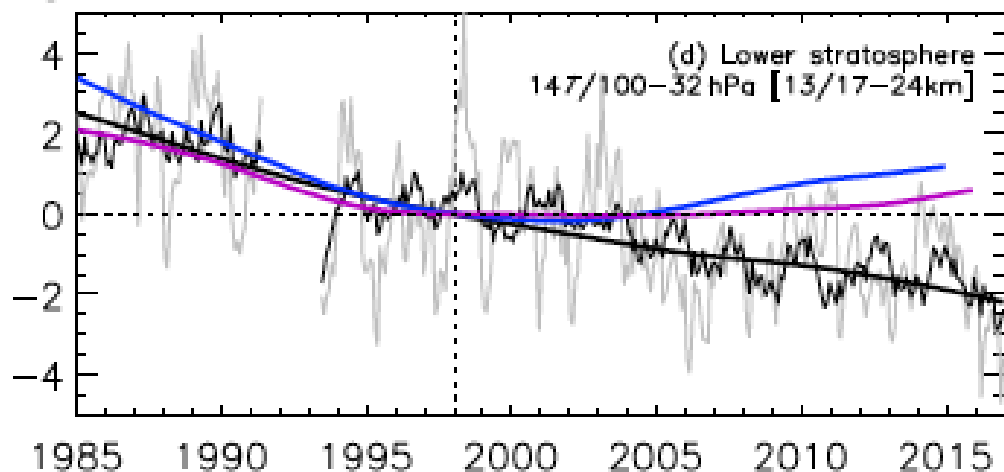
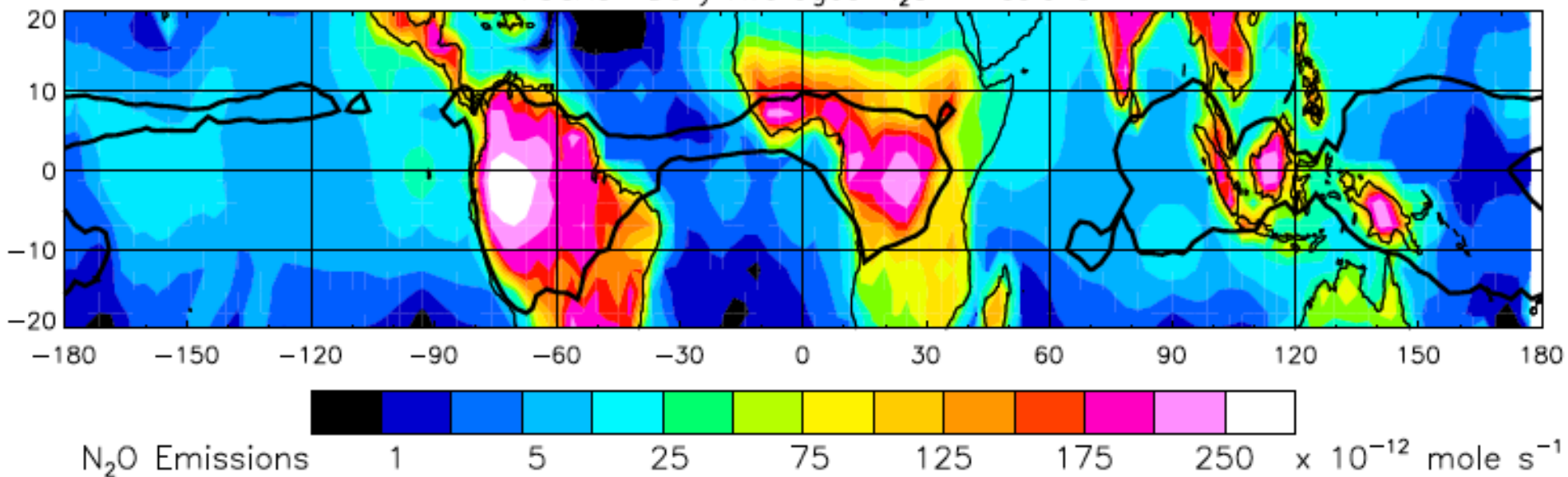
N₂O koguemissioon 12.3 Tg yr⁻¹

Ööpäevakeskmisne N₂O emissioon mõõdetuna EUMETSAT satelliidi IASI seadmega (5 X 5 °).

(Météo-France multi-scale Chemistry and Transport Model (MOCAGE))

Ricaud et al 2009 *ACP*

MOCAGE Daily Averaged N₂O Emissions

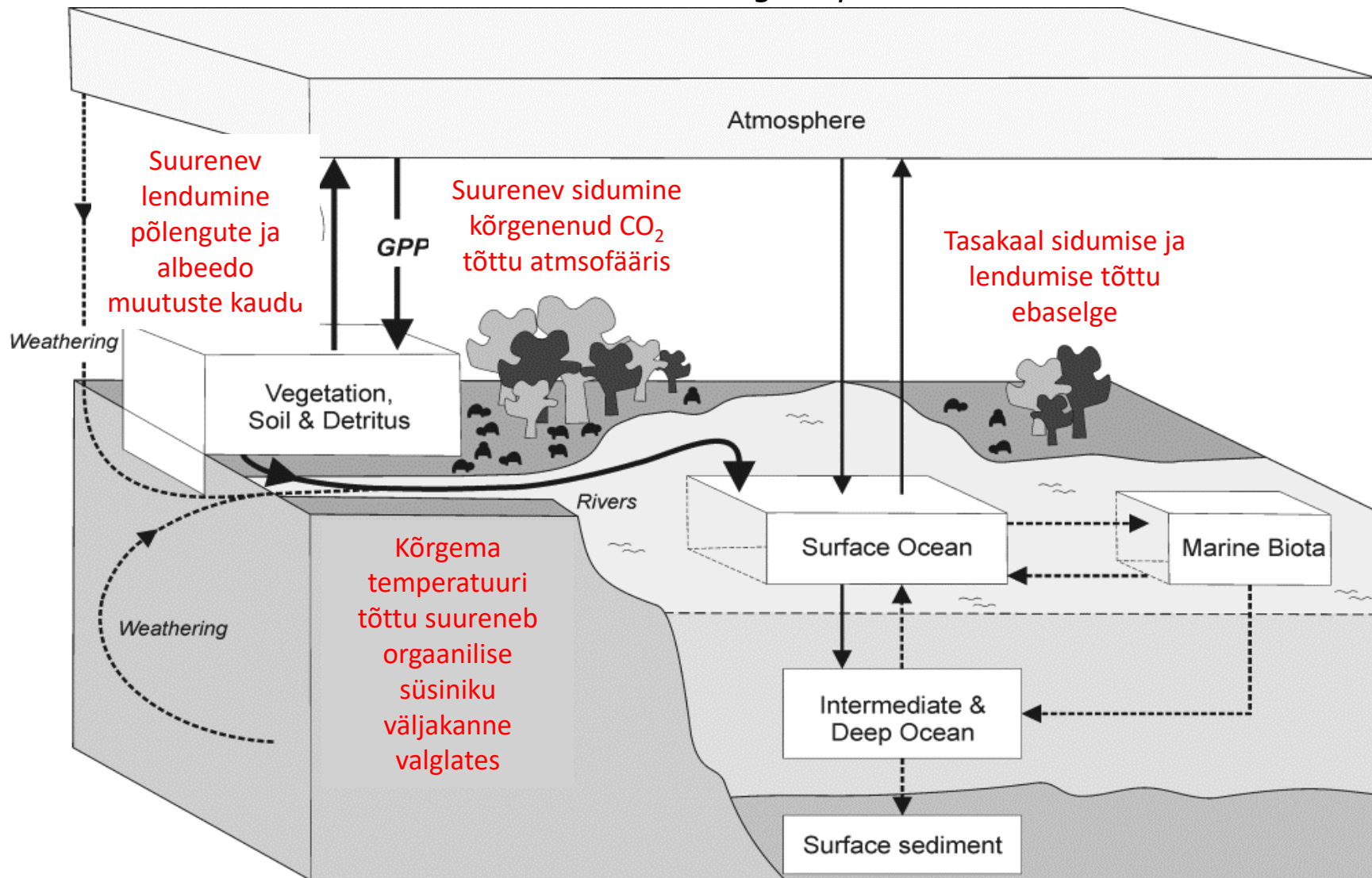
Osooni kontsentratsiooni langus troposfääri ja stratosfääri piiril troopikas (30°P-30°L)

Ball et al 2018 *ACP*

N₂O – ainus legaalne stratosfäärse O₃ hävitaja
Troopikas >10 korda kõrgemad N₂O vood

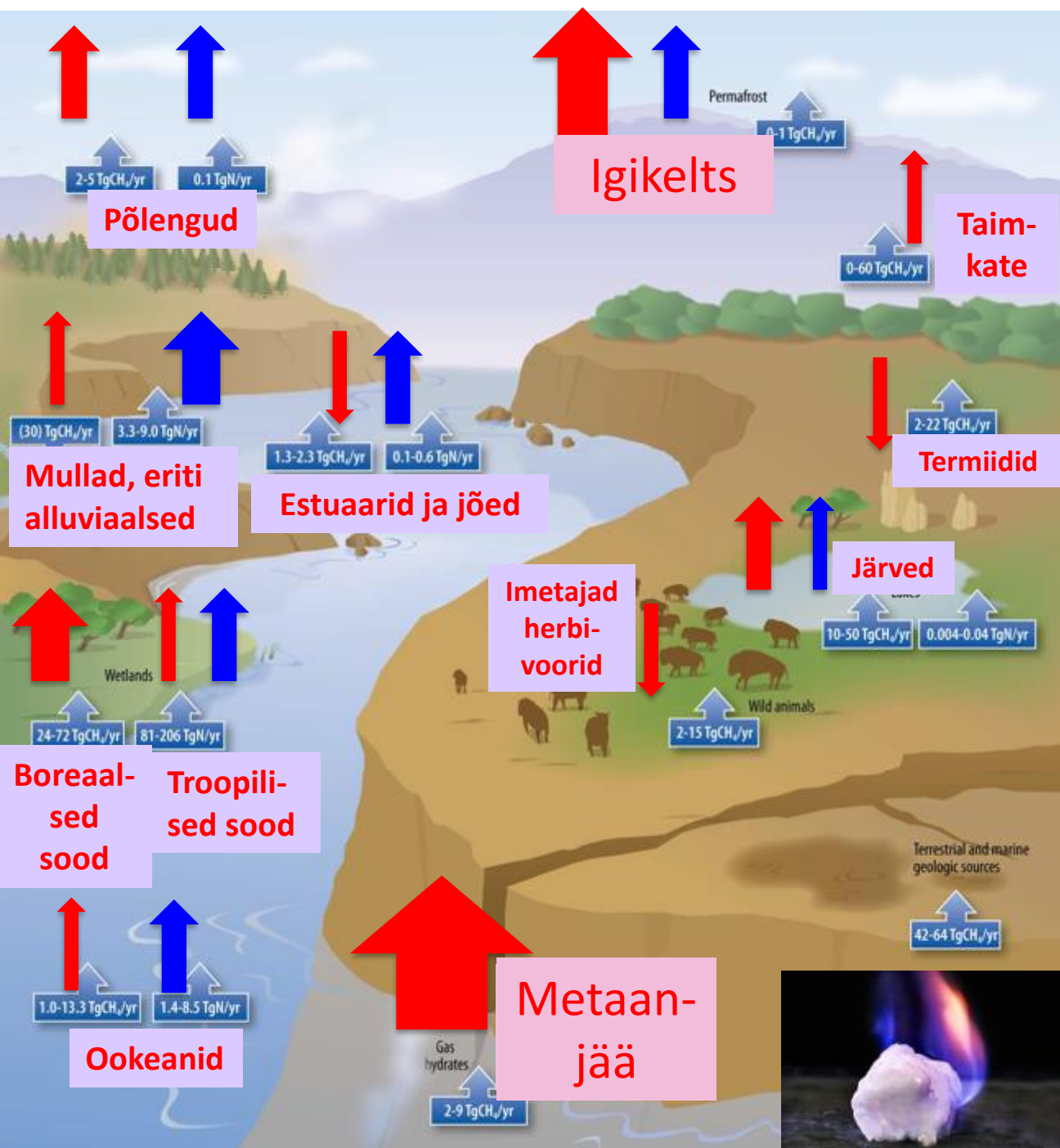
Võimalikud CO₂ looduslike voogude muutused kliima soojenemise tagajärjel

IPCC 2007 Climate Change Report alusel

- > Fluxes remaining at pre-industrial level
- > Fluxes with anthropogenic increase (IPCC)
- > Fluxes with additional increase risk (this study)

Suur osa CO₂ bilansist seni ebaselge!

Metaani
 (punased nooled) ja
 naerugaasi
 (sinised nooled)
 voogude
 võimalik
 suurenemine
 looduslikest
 allikatest

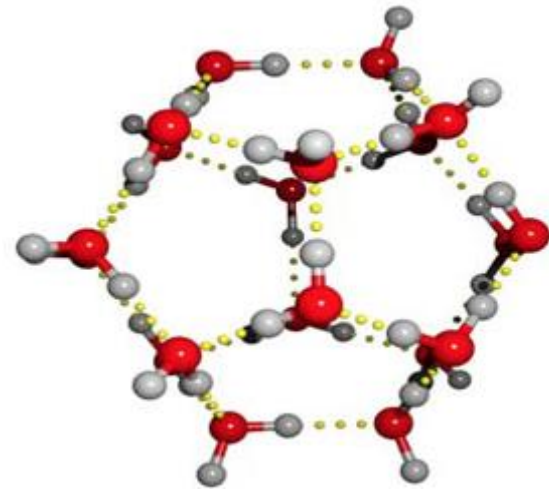
Tausta joonis: U.S. EPA 2010.
 Methane and nitrous oxide
 emissions from natural
 sources, EPA 430-R-10-001

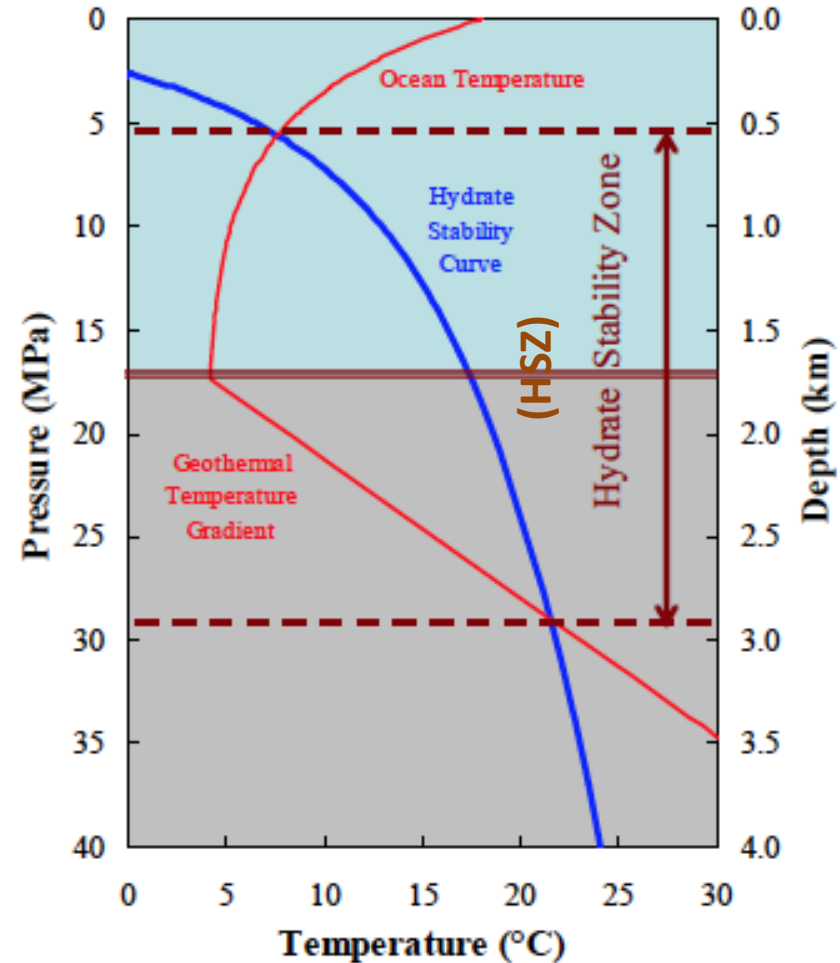
Small cage of Structure I gas hydrate cage

Võimalik CH₄ eraldumine metaanjää sulamisel

Gas hydrates are an ice-like compound formed between water and a gas molecule such as CH₄, under high pressure and at temperatures near the freezing point of water. Structure I is the preferred form for pure CH₄, ethane, and carbon dioxide hydrates.

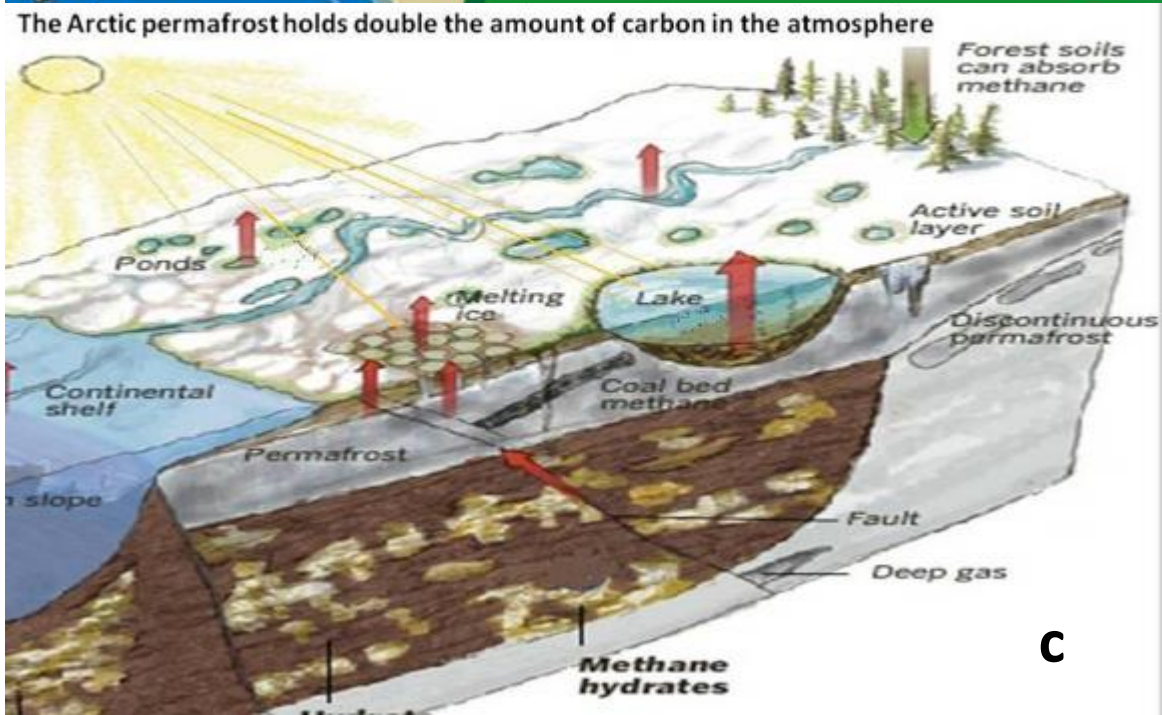
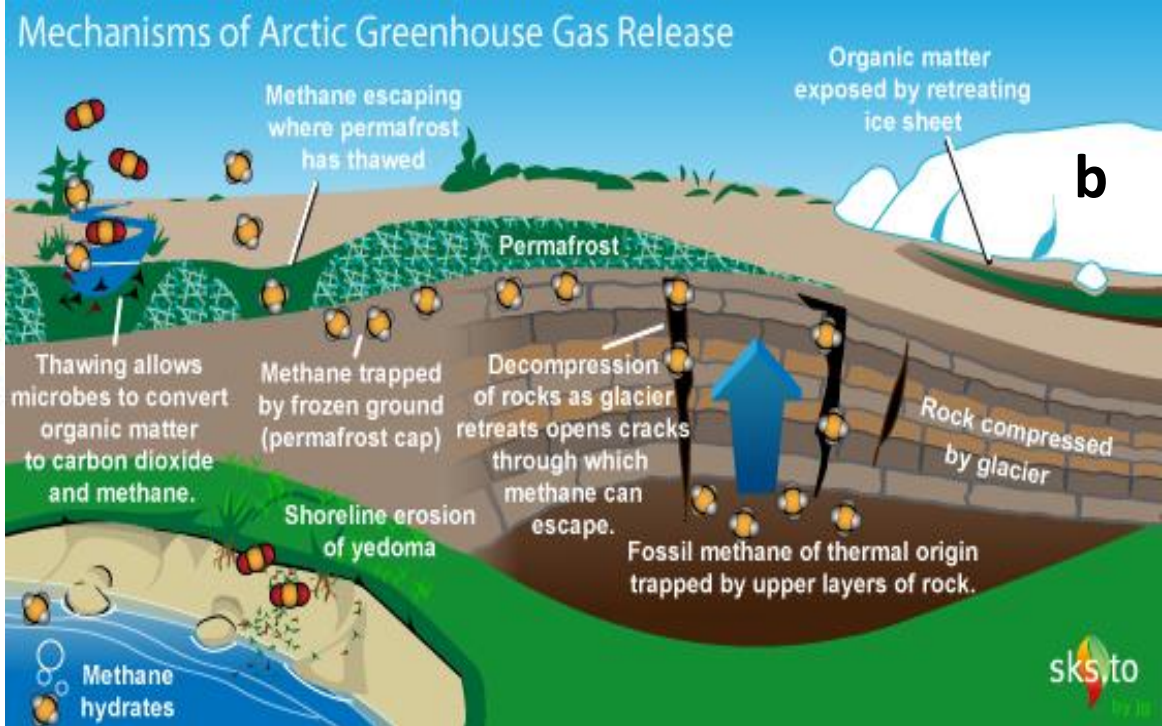
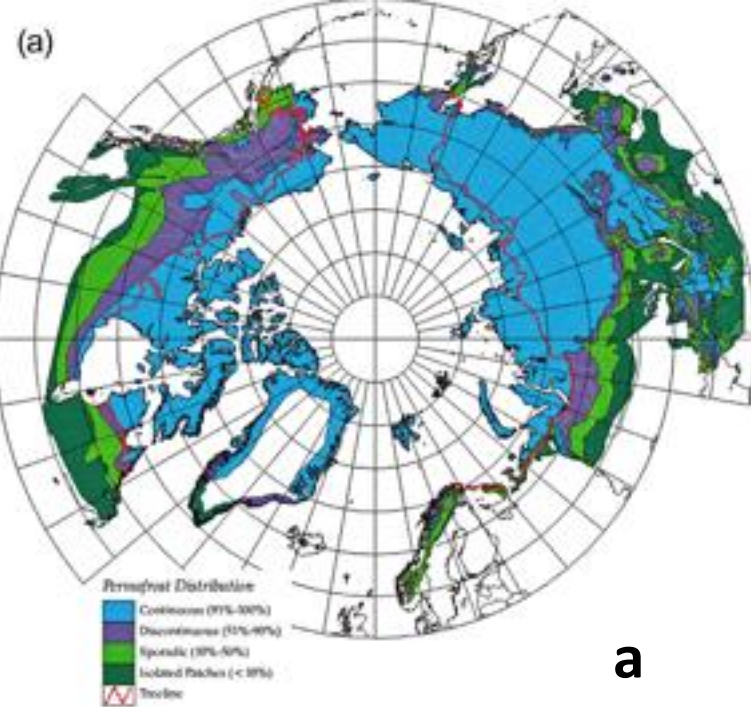
Water molecules are illustrated as red (oxygen) and gray (hydrogen) atoms, with hydrogen bonds indicated with yellow dotted lines

LOCATION OF GLOBAL GAS HYDRATES

CH₄ gas hydrates form & release within the HSZ

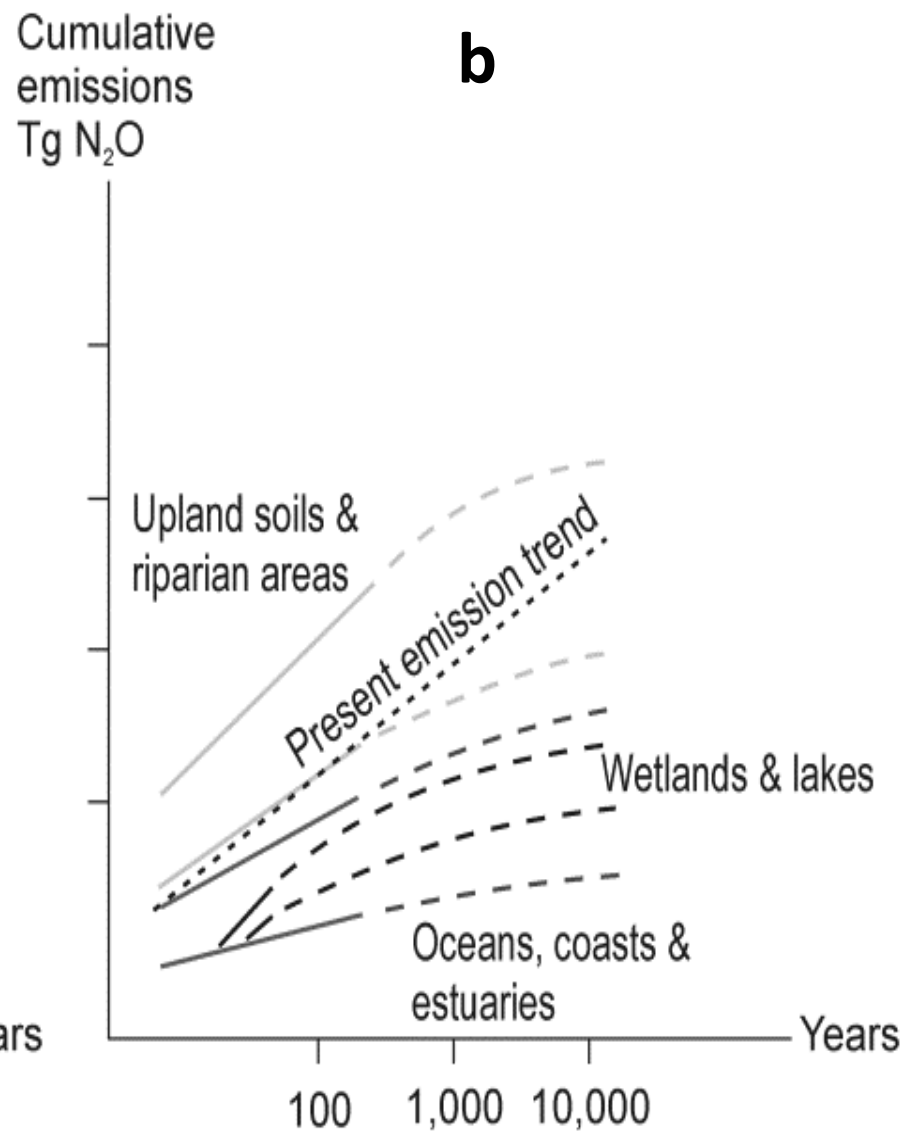
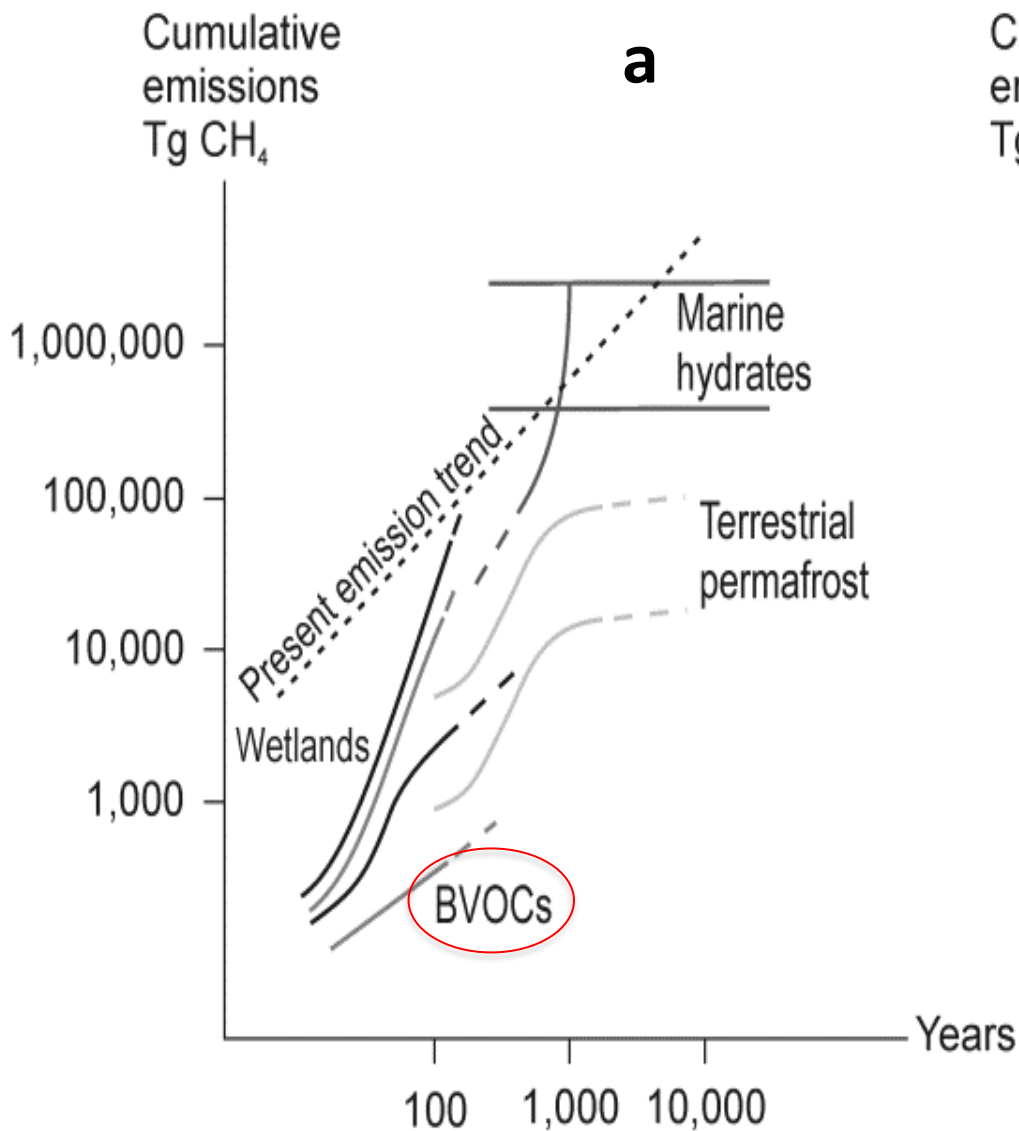

Igikeltsa levik
põhjapoolkeral (a)
ja võimalik CH₄
vabanemine
sulavast igikeltsast
(b,c)

Võimalik CH₄ (a) ja N₂O (b) emissioonide suurenemine looduslikest allikatest

O'Connor et al 2010 *Rev. Geophys.* alusel

Kokkuvõtteks:

- Kaudse inimõju tõttu suureneb looduslikest allikatest tulenev KHG emissioon ja soojendab kliimat ka peale fossiilsete kütuste asendamist taastuvate energiaallikatega
- Ainsaks strateegiaks oleks muutuvatele kliimatingimustele kohanemine
- Probleem ei ole enam mitte niivõrd teaduslik vaid poliitiline

Täna tähelepanu eest!

